

Roman Dolata

*Uniwersytet Warszawski, Polska**

E-mail: rdolata@uw.edu.pl

ORCID: 0000-0002-7967-9022

Aleksandra Jasińska-Maciążek

*Uniwersytet Warszawski, Polska**

E-mail: a.jasinska@uw.edu.pl

ORCID: 0000-0001-9975-4141

Joanna Stelmach

*Uniwersytet Warszawski, Polska**

E-mail: j.stelmach2@student.uw.edu.pl

ORCID: 0000-0002-0273-9429

Przedstawienie projektu współpracy szkół i władz miasta Ostrołęki z Wydziałem Pedagogicznym Uniwersytetu Warszawskiego**

O projekcie i charakterze zestawu publikacji

Trzy teksty publikowane w tym numerze „Kwartalnika Pedagogicznego” przedstawiają wybrane elementy niepublikowanej ekspertyzy przygotowanej dla władz miejskich Ostrołęki¹. Ekspertyza jest efektem pierwszej fazy projektu badawczego „Obserwatorium oświatowe”.

* Adres: Wydział Pedagogiczny UW, ul. Mokotowska 16/20, 00-561 Warszawa

** Finansowanie publikacji: Uniwersytet Warszawski

¹ Dolata R., Jasińska-Maciążek A., Stelmach J. (2019). *Raport o stanie edukacji w Ostrołęce. Wybrane zagadnienia* (tekst niepublikowany).

„Obserwatorium oświatowe”² jest elementem szerszej współpracy zainicjowanej w 2019 r. przez Prezydenta Ostrołęki Łukasza Kulika i Wydział Pedagogiczny Uniwersytetu Warszawskiego. W ramach współdziałania w latach 2019–2023 realizowane są cztery projekty wspierające lokalną politykę oświatową. Poza udziałem w „Obserwatorium oświatowym” (koordynator: dr Aleksandra Jasińska-Maciążek) są to następujące działania:

- monitorowanie umiejętności uczniów na rok przed egzaminem ósmoklasisty (koordynator – dr hab. Barbara Murawska),
- wsparcie nauczycieli w nauczaniu elementów programowania w klasach I–III (mgr Justyna Pałczyńska-Janiak),
- działania na rzecz rozwoju demokracji w szkołach średnich (dr hab. Anna Zielińska, prof. UW).

Współpracą z ramienia władz Ostrołęki zajmują się: Wiceprezydentka Miasta Anna Gocłowska i Dyrektorka ds. Oświaty Bogumiła Jarka, z ramienia UW nad całością działań projektowych opiekę naukową sprawuje dr hab. Roman Dolata, prof. UW.

Artykuły przygotowane dla „Kwartalnika Pedagogicznego” nie są typowymi tekstami naukowymi. Choć w przedstawianych badaniach uwzględniano stan wiedzy naukowej w zakresie analizowanych zjawisk i wykorzystano metody badań społecznych, to ich funkcją nie jest rozwój teorii, a ewaluacja *ex ante* i rozwiązywanie konkretnych problemów. Projekt współpracy UW z Ostrołęką stanowi przykład badań stosowanych zgodnych z podejściem *evidence based policy*.

Przedstawiany zestaw tekstów jest efektem pierwszego etapu współpracy Ostrołęki i UW (lata 2019–2020). W przyszłości podjęte wątki badawcze będą kontynuowane, a uzyskane wyniki zostaną wykorzystane w działaniach władz Miasta oraz bezpośrednio przez szkoły publiczne w Ostrołęce. Wraz z rozwojem projektu zespół badawczy ma nadzieję upowszechniać dorobek w postaci artykułów i monografii naukowych.

Zestaw otwiera studium zagadnienia nierówności edukacyjnych w Ostrołęce *Nierówności edukacyjne i szkolne segregacje czyli szkoła publiczna wobec wyzwań spójności społecznej w lokalnym systemie edukacji*. Drugi tekst podejmuje problematykę oddziaływania zmiany szkoły lub oddziału klasowego na osiągnięcia szkolne i nosi tytuł *Zmiany środowiska edukacyjnego uczniów – powszechność, uwarunkowania i konsekwencje w lokalnym systemie edukacji*³. Trzeci artykuł pod tytułem *Korepetycje – powszechność, uwarunkowania i konsekwencje w lokalnym systemie edukacji*.

² Realizacja badań w ramach współpracy władz miasta Ostrołęki z Wydziałem Pedagogicznym Uniwersytetu Warszawskiego jest finansowana z budżetu miasta.

Teksty te zostały zaprezentowane na corocznej, krajowej Konferencji Diagnostyki Edukacyjnej (PTDE, Warszawa 2020) w sekcji *Lokalne diagnozy edukacyjne* i w nierecenzowanych materiałach do tej konferencji.

W niniejszym wprowadzeniu przedstawione zostaną najważniejsze informacje o metodologii badań wykorzystanych w prezentowanych artykułach, a w kolejnych tekstach pokazujemy, za zgodą Miasta, przykłady opracowań zawierających wnioski i rekomendacje płynące z podjętych działań badawczych. Wyodrębnienie podstawowych informacji o metodologii badań do oddzielnego tekstu pozwala uniknąć powtarzania ich w każdym z trzech artykułów.

Organizacja badania „Obserwatorium oświatowe”

Celem „Obserwatorium...” jest gromadzenie danych i wsparcie lokalnej polityki edukacyjnej przez opracowywanie tematycznych ekspertyz. W pierwszej fazie funkcjonowania projekt koncentrował się na diagnozowaniu problemów związanych z efektywnością nauczania i równością szans edukacyjnych w publicznych szkołach podstawowych w mieście. Kluczowym elementem „Obserwatorium...” jest baza danych oświatowych tworzona na podstawie badań własnych i danych zastanych. Podstawowe źródła danych do tworzenia tej bazy, to badania ankietowe rodziców uczniów, wyniki monitorowania osiągnięć uczniów na rok przed egzaminem ósmoklasisty (oddzielny projekt), wyniki samego egzaminu ósmoklasisty oraz dane szkolne. Dane są łączone na poziomie ucznia. W najbliższej przyszłości baza będzie uzupełniana o wyniki pomiarów funkcjonowania społecznego uczniów. Dzięki bazie możliwe jest przygotowywanie ekspertyz na podstawie wiarygodnych danych. Tworzenie i administrowanie bazą jest zgodne z przepisami RODO.

Jesienią 2019 r. zrealizowano pierwszy etap „Obserwatorium...” polegający na przeprowadzeniu badania ankietowego wśród rodziców ostrołęckich ósmoklasistów. Informacje uzyskane od rodziców połączono z wynikami ze sprawdzianów osiągnięć ich dzieci przeprowadzonych pod koniec VII klasy w ramach projektu monitorowania osiągnięć uczniów na rok przed egzaminem ósmoklasisty oraz danymi z dziennika (m.in. ocenami semestralnymi z matematyki i języka polskiego). W ten sposób powstał „zaczyn” bazy danych oświatowych. Był on podstawą analiz przedstawianych w prezentowanych opracowaniach.

W ramach „Obserwatorium...” prowadzone będą cykliczne badania kolejnych roczników uczniów, co pozwoli na śledzenie zmian w czasie. Zakres zbieranych

danych będzie modyfikowany zgodnie z bieżącymi wyzwaniami stojącymi przed edukacją w Ostrołęce.

Metodologia badania ankietowego rodziców w ramach „Obserwatorium oświatowego”

Kontekst i cel badania. Badanie ankietowe rodziców ostrołęckich ósmoklasistów jest jednym z kluczowych elementów „Obserwatorium oświatowego”. Badania naukowe zgodnie pokazują, że osiągnięcia szkolne uczniów zależą w dużej mierze od cech środowiska rodzinnego. Chcąc zrozumieć, jak różne działania oferowane przez system edukacji przekładają się na efekty kształcenia, musimy w badaniach uwzględniać te czynniki, bo mimo że są niezależne od szkoły, to wpływają na wyniki nauczania. Dodatkowo monitorowanie pozaszkolnych wyznaczników sukcesu szkolnego pozwala lepiej zrozumieć i uwzględnić kontekst, w jakim organizowana jest edukacja w mieście.

Badanie ankietowe rodziców miało na celu zebranie informacji o najważniejszych pozaszkolnych uwarunkowaniach efektów kształcenia, czyli: historii edukacyjnej uczniów, statusie społeczno-ekonomicznym i strukturze rodziny, aspiracjach edukacyjnych rodziców względem dziecka, specjalnych potrzebach edukacyjnych i specyficznych trudnościach w uczeniu się oraz korzystaniu z korepetycji lub zajęć dodatkowych.

Osoby badane. Badaną populację stanowili rodzice lub opiekunowie prawni uczniów klas ósmych publicznych szkół podstawowych w Ostrołęce. Badanie zostało zrealizowane jako badanie pełne, czyli do udziału w nim zostali zaproszeni rodzice lub opiekunowie prawni wszystkich ósmoklasistów. Ankietę mógł wypełnić jeden z rodziców/opiekunów lub mogli ją wypełnić wspólnie. Liczebność populacji wyniosła 478.

Realizacja badania. Badanie ankietowe rodziców zostało przeprowadzone między 21.10.2019 a 13.11.2019. Badanie zostało zrealizowane przez zespół projektowy z Wydziału Pedagogicznego UW we współpracy ze wskazanymi przedstawicielami szkół podstawowych, tzw. Szkolnymi Koordynatorami Badania. W skład zespołu realizującego badanie z ramienia UW weszli pracownicy Wydziału, doktoranci oraz członkinie Koła Naukowego Polityki Oświatowej.

Stopa realizacji badania i reprezentatywność danych. W tabeli 1 podsumowano stopę realizacji badania ankietowego rodziców.

Tabela 1. Podsumowanie stopy realizacji badania

Szkoła	Liczba uczniów	Liczba wypełnionych ankiet	Odsetek wypełnionych ankiet (w %)
SP A	20	16	80,0
SP B	29	28	96,6
SP C	58	52	89,7
SP D	66	52	78,8
SP E	76	58	76,3
SP F	91	77	84,6
SP G	138	88	63,8
Miasto	478	371	77,6

We wszystkich artykułach przejęliśmy symboliczne oznaczenie szkół (SP A, SP B itd.) nadawane odrębnie dla każdej analizy, by uniemożliwić identyfikację szkół.

Ogółem stopa realizacji badania jest zadowalająca (77,6%), choć warto podjąć próbę modyfikacji procedur realizacji badania, by w kolejnych latach uzyskać wyższe odsetki. W większości szkół odsetek wypełnionych ankiet przekroczył 80% lub był bardzo bliski tej wartości. Najniższa stopa realizacji badania w jednej ze szkół była związana z niewielką liczbą zgód na badanie w dwóch klasach. Ponieważ braki te dotyczą konkretnych klas, trudno przyjąć, że są one losowe.

Liczba odpowiedzi na konkretną pozycję ankiety może czasem odbiegać od liczby wszystkich uzyskanych ankiet, gdy wypełniający pominęli jakieś pytanie lub odpowiedź na nie była nieczytelna. Dlatego, gdy w kolejnych artykułach omawiane są odpowiedzi na poszczególne pytania, podana jest liczba wypełnionych w tym zakresie (N), która jest jednocześnie – jeśli w tekście nie stwierdzono inaczej – podstawą procentowania.

W celu oceny, w jak dużym stopniu braki danych negatywnie wpływają na wiarygodność wniosków formułowanych na podstawie badania, porównano parametry rozkładów podstawowych zmiennych (cech uczniów) dla całej populacji, osób włączonych do badania oraz osób wykluczonych z badania z powodu braku zgody.

Porównania przedstawione w tabelach 2 i 3 pokazały, że osoby wykluczone z badania nie różnią się pod względem analizowanych cech od osób, które zgodziły się na udział w badaniu. Analiza istotności różnic między grupami potwierdziła ten wniosek. Oznacza to, że badana próba jest dobrą reprezentacją